

ne omenimo stilne neomikanosti), vse te svetle in senčne strani Debičevega romana pričajo o tem, da je pisatelj sicer zajemal iz edinega zanesljivega ustvarjalnega izvira — iz lastnega življenjskega spoznanja, da pa to spoznanje še ni bilo dovolj svobodno in dozorelo za vrednotenje obsežnega in delikatnega življenjskega kompleksa. Napaka je bila pravzaprav samo ena: da te svoje nezrelosti oziroma dozorevanja Debič ni odkritosrčno izpovedal, ampak da je potem, ko se je izenačil z glavnim junakom, po vsi sili postal moralni razsodnik nad življenjem, čeprav za ta poklic ni imel dovolj izkušenj niti kvalitete.

Mitja Mejak

VRNI SE, ŽIVLJENJE

Mladi pesnik in publicist Viktor Konjar je pred kratkim izdal daljšo leposlovno prozo,* ki bi jo lahko označili za krajši roman ali pa za novelo. Delo je izšlo v zbirki Feniks, ki naj predstavlja mlade pisatelje in pesnike, vendar se v nji še ni pojavilo nobeno izrazito začetniško delo. Tudi Konjarjeva novela ne more veljati za tako, čeprav je, kolikor mi je znano, njegova prva objavljena proza. Spretno in uglajeno izražanje v delu priča, da avtor na tem področju ni več začetnik.

Osrednji motiv Konjarjeve novele »Vrni se, življenje« je vrnitev mladega učitelja v kraj nekdanjega službovanja, s katerim je tako povezan, da mu je drugi dom. Od nekdanjega življenja v tem kraju ga loči vojna, ki mu je vzela dva najdražja človeka: prijatelja in zaročenko. Ob navalu spominov, ki ga zajamejo ob ponovnem stiku z znanim okoljem, skuša junak preboleti usodno preteklost in najti cilj bodočemu življenju. Ta motiv nas močno spominja Kosmačeve novele »Pomladni dan«, čeprav so med obema deloma nekatere bistvene razlike.

Glavni junak, učitelj Peter Slavec, je opisan sicer skopo in midogrede. Marsikaj o njem pa izvemo iz dogajanja in iz njegovih spominov. Vendar tudi taka celotna podoba ni kdovekaj plastična. Čeprav je bistvo dogajanja v noveli njegova duševna drama, njegovo notranje prerajanje, nas povsem ne prepriča in učinkuje kot nekakšen rezoner. V nasprotju z njim so druge osebe, dasi često epizodne, orisane precej bolj plastično. Vzrok temu je, da je pisatelj močnejši v realističnem slikanju zunanjih dogodkov kakor v prikazovanju človeške duševnosti. Zdi se, da Slavec ni toliko doživel, kolikor mu je le-ta služil za ponazoritev nekega problema.

Tema Konjarjeve novele je vojna, ki je zapustila v marsikaterem občutljivem človeku neizbrisne sledove. Te sledove pa je treba premagati, treba je živeti, kajti živeti je kljub vsemu vredno. Novela se začne v trenutku, ko je junak prebolel najhujše krize in se bolj nagonsko kakor zavestno znašel v kraju, kjer upa najti smisel nadaljnjemu življenju. Ni se še odločil; zaveda pa se, ko sedi po prihodu v krčmi: »To uro, ta večer, v mraku, ki se bo kmalu zgostil v temo, tale trenutek se je zame končala vojna« (str. 8). V tem stavku je jasno izražena misel, da je Slavec opravil s preteklostjo, da ga sledovi vojne ne prizadevajo več in da se želi oprijeti kakega koristnega opravila.

* Viktor Konjar: Vrni se, življenje. Cankarjeva založba. Ljubljana 1959. 209 (+ II) str. (Zbirka Feniks 9.)

Vendar junak še zdaleč ni tako odločno pretrgal s spomini, kakor smo sklepali po citiranem stavku, saj v naslednjih štiriindvajsetih urah znova preživi v spominu najodločilnejše trenutke svojega življenja. In še nadaljnjih štiriindvajset ur je potrebnih, da najde cilj bodočemu življenju, da spozna, kam sodi: »Zdaj se torej vračam domov, je pomislil. Domov... v Sevnik. Drugam ni bilo poti. Edina pot je peljala — sem« (str. 206). Osnovna misel pa izzveni v zanosnem končnem odstavku: »Zaprl je oči in globoko v sebi kot zmes radosti in bolečine začutil spoznanje, da bo spet treba živeti in da živeti vendarle ne bo tako strašno, kajti našel je svoj cilj, uzrl je svetlobo nad potjo, ki jo je hodil. Svetloba je, ker mora biti« (str. 209).

Kompozicija novele je zgrajena na prepletanju dveh časovnih linij. Prva je realni čas zunanjega dogajanja in poteka premočrtno od junakovega prihoda v Sevnik do spoznanja o nujnosti novega življenja; časovni razmak med obema točkama je približno petdeset ur. Ta linija, ki je sicer gosto izpolnjena z dogodki in spomini, se tik pred koncem pretrga za več kakor dvanajst ur. Dogajanje preskoči od pomenka »pozno ponoči« (str. 200) na snidenje s kolegico, ki se ji je »popoldansko sonce... ustavilo na obrazu« (str. 201). Ta preskok po prejšnji zgoščenosti dogajanja neprijetno preseneti.

Druga časovna plast je obnovljeni čas; to je čas, ki ga junak v spominih znova doživi in ki obsega približno šest let. Pričakovali bi, da se bo preteklost podrejela junakovemu doživljanju in da bomo iz slučajnih drobcev težko sestavili mozaik preteklosti. Vendar nas preseneti skoro dosledna časovna zapovrstnost v spominu obnovljenih dogodkov. Ne le to. Spominski prizori so razvrščeni v tri, z zunanjim dogajanjem med seboj močno ločene skupine, ki tvorijo skoro samostojne, vrinjene novele. Prva skupina kaže mladega učitelja, kako se na prvem službenem mestu vživlja v novo okolje in kako ga sredi mirne predanosti poklicnemu delu preseneti vojna. Drugi sklop kaže njegov odhod v partizane in se zaključi s smrtjo najboljšega prijatelja. Tretji skupek spominov pa osvetljuje njegovo ljubezen in nenadno smrt izvoljenke. Ne le zaporedje teh skupin, tudi dogodki v posameznem sklopu se razvijajo po kronološkem zaporedju; za srednjo skupino velja to popolnoma, v ostalih so malenkostne izjeme. Tako poteka tudi obnovljeno dogajanje skoro premočrtno.

Iz povedanega jasno vidimo, da je pisatelj uporabljal moderno retrospektivno metodo zelo mehanično. Junakovi spomini se ne podrejajo toliko njegovemu razpoloženju kolikor avtorjevemu fabuliranju. Tu smo precej daleč od one organičnosti, s katero se veže preteklost s sedanostjo v zgoraj omenjeni Kosmačevi noveli. Tudi je malo verjetno, da bi Slavec doživljal vse to šele zdaj, ko se je vendar ob koncu vojne že ustavil v Sevniku. Tedaj so ga žalostni občutki nedvomno močneje ovladali kakor pol leta kasneje.

Vse omenjene slabosti Konjarjeve novele izvirajo iz tega, da prevladuje v delu razum namesto izkustva in doživetja. K temu bi lahko dodali še nekaj malo verjetnih preobratov, kakršna sta na primer oba Slavčeva ubega okupatorski patrolji. Vkljub temu pa novela nikakor ne more veljati za ponesrečen poskus. Avtorjevo gladko izražanje in dokaj spretno fabuliranje sta vzrok, da se delo prijetno bere, hkrati pa obetata marsikaj za prihodnost. Svarili pa bi avtorja pred temami, ki so zgolj plod njegovega intelekta. Tudi v epiki je prvo doživljanje ali vsaj močno podoživljanje.

Jože Koruza